

PRIKAZI

ISTORIJA 20. VEKA, ČASOPIS
INSTITUTA ZA SAVREMENU ISTORI-
JU, 2011, 3, Beograd

Institut za savremenu istoriju iz Beograda u 2011. godini objavio je treći, tematski broj časopisa *Istorija 20. veka*. U septembru te godine je održan okrugli sto *Političke stranke u Srbiji*, te je ovaj broj časopisa posvećen toj temi i sadrži šest referata predstavljenih na tom naučnom skupu. Na 265 strana objavljeno je 14 rasprava i članaka, jedan esej, četiri prikaza i jedan informativni rad.

U tematskom broju časopisa *Istorija 20. veka*, prvi je predstavljen rad Momčila Pavlovića *Zatiranje političkog pluralizma u Srbiji 1945–1948*. U njemu je prikazan rad jugoslovenskih komunista na gašenju političkog pluralizma, a govori se i o tajnoj policiji i njenom odnosu prema opoziciji i takozvanim narodnim neprijateljima. Posebna pažnja je posvećena odnosu prema Demokratskoj stranci i Milanu Grolu, njenom vođi i vodećoj ličnosti opozicije u zemlji. Peter Radan, australijski profesor prava na Macquarie University, u radu *Constitutional experimentation and the national question in interwar Yugoslavia*, piše o neuspješnom rješavanju nacionalnog pitanja u Kraljevini Jugoslaviji, od njenog formiranja 1918. pa do 1941. godine. Autor smatra da je to bila posljedica nepostizanja dogovora o ustavnim osnovama na multinacionalnoj osnovi, što je naposljetku dovelo do atmosfere protokane nacionalističkim tenzijama koje su kulminirale dolaskom Drugog svjetskog rata na teritoriju Kraljevine Jugoslavije i njenim konačnim raspadom. Srđan Cvetković se u članku *Kradljivci tuđih leđa* bavi temom obračuna sa anarholiberalističkim grupama u SFRJ poslije 1968. godine, hapšenjima studentske

ljevice i intelektualaca, cenzurom i odnosima u samoj Partiji, u kojoj su se često mijenjali pravci djelovanja – jače stezanje i liberalizacija. Najava političke i ekonomske krize dovela je do politike jačeg pritiskanja svih elemenata društvenog otpora prema politici Partije, od kojih su najistaknutiji bili anarholiberali. Kosta Nikolić je u članku *Humanistička inteligencija i obnavljanje parlamentarizma u Srbiji* pisao o društvenim odnosima u svjetlu najaktuelnijih političkih događaja u Jugoslaviji sa kraja 1980-ih godina, odnosno o približavanju srpske inteligencije nacionalizmu i režimu Slobodana Miloševića. To se pokazalo presudnim u vrijeme raspada Jugoslavije, jer mu je većinski dio srpske inteligencije dao podršku (Milorad Ekmečić, Dobrica Ćosić, Matija Bećković, Milorad Pavić i drugi). Bojana B. Dimitrijević u radu *Dinamična promena, Zoran Đinđić stupa na čelo Demokratske stranke 1993–1994* piše o promjenama u Demokratskoj stranci, njenom profilisanju i unutrašnjim pitanjima, kada je na njeno čelo došao Zoran Đinđić. On je reorganizovao partijsku strukturu i uveo novi način popularisanja stranke, kao i nove predizborne, prepoznatljive slogane. To je rezultiralo većim uspjehom na parlamentarnim izborima u decembru 1993. Srećko Mihailović se na temelju izvršene ankete u članku *Kako građani Srbije vide Demokratsku stranku u poslednjoj deceniji 20. veka i prvoj deceniji 21. veka* bavi proučavanjem ideologije i imidža ove stranke u javnosti, ispitivanjem očekivanja njenih pristalica. Rad Dragana Bakića, *Great Britain, the Little Entente and the Genoa conference of 1922*, istražuje britansku politiku prema zemljama članicama Male Antatne – Čehoslovačkoj, Rumuniji i Jugoslaviji, tokom priprema za Đenovsku konferenciju, održanu 1922.

godine. Na ovoj konferenciji, britanska politika je marginalizovala ulogu Male Antante, čije članice su na ovaj način pokušavale da zadrže okvire svojih granica i politički suverenitet. O Milanu Stojadinoviću u kontekstu njegove finansijske politike pisao je Ivan M. Becić u članku *Finansijska politika Milana Stojadinovića*. U radu je detaljnije objašnjena njegova uspješna finansijska politika, najavljena kao „ni inflacija ni deflacija“, u toku koje je vlada zaključila 18 novih trgovinskih i platnih sporazuma. Period Stojadinovićevih mandata kao ministra finansija karakterisao je finansijsku stabilizaciju, a u vrijeme kada je stajao na čelu vlade značajno su porasli spoljna trgovina, uvoz i izvoz i u tom periodu je finansijska politika bila najuspješnija u istoriji Kraljevine Jugoslavije. Milan Koljanin u članku *Struktura i delovanje policije nacističke Njemačke u okupiranoj Srbiji 1941–1944*, predstavlja strukturu njemačke policije od Hitlerovog dolaska na vlast i njenu promjenu u svrhu ideoloških ciljeva Nationalsocijalističke stranke. U njemu je objašnjen sistem represivnih mjera prema srpskom stanovništvu nakon okupacije. O analfabetskim tečajevima, kao osnovi ideološkog obrazovanja u poslijeratnoj Jugoslaviji, i o radu na narodnom prosvjećivanju, koje je podrazumijevalo popularisanje pismenosti, čitanja knjiga, otvaranje zadružnih domova i biblioteka u seoskim područjima, pisala je Ivana Dobrijević u radu *Obrazovanje u službi ideologije – Prosvjetni napor vlasti na srpskom selu 1945–1955*. Slobodan Selinić je u članku *Lik komunista u jugoslovenskoj diplomatiji 1945–1952*, pisao o stvarnom životu članova KPJ u odnosu na ideološka načela koja je ona proklamovala. Rad se bavi razlikama u privatnom i službenom životu diplomatskih pred-

stavnika u periodu 1945–1952. godine. Liberalnost jugoslovenskog socijalističkog sistema trebalo je da potvrdi amerikanizacija u vidu dozvole za slobodnu distribuciju Diznijevih stripova, slikovnica i crtanih filmova, krimi romana i stripova iz produkcije Marvel i erotskih magazina. O ovome piše Radina Vučetić u radu *Diznizacija detinjstva i mladosti u socijalističkoj Jugoslaviji*. Dragan Bogetić u radu *Jugoslovensko-sovjetski odnosi početkom 60-ih godina*, razmatra razlike u shvatanju načela miroljubive koegzistencije i bavi se razlozima toplo – hladnih odnosa ove dvije zemlje u datom periodu. Đoko Tripković se u članku *Obnova političkog dijaloga na najvišem nivou između Beograda i Moskve početkom 70-ih godina 20. veka* bavi obnavljanjem političkog dijaloga na relaciji Beograd–Moskva poslije vojne intervencije u Čehoslovačkoj 1968. godine. Taj dijalog postaje bolji na početku 70-ih godina, što je stvorilo osnovu za uspostavljanje saradnje na višem nivou.

U rubrici *Eseji*, objavljen je jedan rad – *Nova europska desnica* Tomislava Sunića u kojem autor predstavlja grupu konzervativnih autora vezanih za ideje Evropske nove desnice, koji se oslanjaju na radove prethodnih generacija evropskih konzervativaca.

Rubrika Prikazi donosi prikaze sljedećih knjige: Ljubomir Ž. Petrović, *Istorija srpskog streljaštva* (autor Miomir Gatalović), Aleksej J. Timofejev, *Rusi i Drugi svetski rat u Jugoslaviji: Uticaj SSSR-a i ruskih emigranata na događaje u Jugoslaviji 1941–1945* (Dejan Zec); Zoran Janjetović, *Od internacionale do komercijale. Popularna kultura u Jugoslaviji 1945–1991* (Ivana Dobribojević); Zoran Stevanović, Nebojša Prokića i Aleksandar Dinčić, *Deligradski korpus Jugoslovenske vojske u Otadžbini* (Nebojša Stambolija).

Miomir Gatalović je, u rubrici *Informacije*, donio detalje iz rada Međunarodne naučne konferencije *Prvi svetski rat i balkanski čvor*, koja je održana u Beogradu 6. i 7. decembra 2011, a koju su organizovali Institut za savremenu istoriju, Fakultet bezbednosti i Fond „Ruski svet“ iz Moskve. Naučna konferencija je bila posvećena političkim odnosima na Balkanu i u Evropi neposredno pred Prvi svjetski rat.

Kao i njegovi prethodnici, i ovaj broj časopisa *Istorija 20. veka*, donosi kvalitetne radove zanimljivog sadržaja, koji predstavljaju veliki doprinos naučnom auditorijumu, ali su i zanimljivo štivo za čitaoce koji se ne bave izučavanjem istorijske nauke.

Marijana Todorović Bilić

27. MART 1941 – 70 GODINA KASNIJE, zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2012, 236 str.

O događajima 25. i 27. marta 1941. u Kraljevini Jugoslaviji objavljen je veliki broj naučnih i publicističkih radova i memoara. Problem je, međutim, u oprečnom vrednovanju i ocenama ovih događaja koji su i danas vrlo aktuelni i izazivaju pažnju javnosti.

Institut za savremenu istoriju i Fond Kraljevski dvor organizovali su 22. marta 2011. u Belom dvoru u Beogradu međunarodnu naučnu konferenciju *27. mart 1941 – 70 godina kasnije* na kojoj je učestvovalo više domaćih i stranih naučnika. Zbornik radova pod istoimenim nazivom objavljen je godinu dana kasnije. Svoje priloge i rezultate istraživanja predstavilo je devet autora iz oblasti savremene istorije: prof. dr Momčilo Pavlović, *Datumi koji su opre-*

delili sudbinu države i naroda – 25. i 27. mart 1941, mr Dragan Tešić, *Ratni plan R-41 vojske Kraljevine Jugoslavije*, dr Kosta Nikolić, *Knez Pavle Karađorđević i martovski događaji 1941. u Jugoslaviji*, prof. dr Srđa Trifković, *Knez Pavle i diplomatija kao umetnost mogućeg – angloamerički doprinos činu od 27. marta 1941*, prof. dr Ljubodrag Dimić, *27. mart 1941. – sećanja, tumačenja, istraživanja i udžbenička literatura*, dr Čedomir Antić, *Mit 1941. godine*, dr Bojan B. Dimitrijević, *Predstavnici srpske vlade generala Nedića o 25. i 27. martu 1941*, dr Nikola Žutić, *27. mart 1941 – istoriografija i ideologije* i dr Mile Bjelajac, *25. i 27. mart i Aprilski rat 1941 – gde su koreni podeljenih pogleda?*

U svom tekstu dr M. Pavlović daje pregled obimne literature o martovskim događajima pri čemu izdvaja dela u kojima se pojavljuju oprečne ocene i sudovi. Takođe, analizira činjenice o potpisivanju Protokola o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu 25. marta, vojnom puču kojim je svrgnuta vlada i knez Pavle, manifestacijama i demonstracijama 27. marta. U obimnim fusnotama navodi zanimljive detalje iz rekonstrukcije događaja koji mogu da upotpune sliku o navedenim datumima. U drugom delu autor u kratkim crtama razmatra kontroverze o paktu i puču, odnosno iznosi uopšteno različite stavove i ocene o ovim događajima, koji od aprila 1941. do današnjeg dana opstaju u javnosti, ali i historiografiji.

Aspektom teškog spoljnopolitičkog položaja Kraljevine Jugoslavije bavi se K. Nikolić u svom istraživanju. On je istakao politiku neutralnosti kneza Pavla Karađorđevića i martovske događaje iz njegovog ugla i delovanja. Autor je pokušao da predstavi celovitu sliku diplomatskih razgovora i napetost situacije koja se sve više pogoršavala. Ista-